

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת בהעלותך

א. רש"י הירש .

פרק ח' פסוקים ט'-יב':

(ט) והקחלת את כל עדת בני ישראל. צעזעור שנגקחו הלויים במקום זכורות בני ישראל לזה שיתקבלו שם כל העדה כדי שיהיו הלויים נחונים מתוך בני ישראל, וכמו שהיו עד הנה הזכורות קרבן ראשית לה', כן יהיו עתה הלויים קרבן כפרה על כל ישראל, ולכן לזה (פסוק י') יסמכו ישראל את ידיהם על הלויים כאילו הקריבו ישראל אותם והיו קדש במדרגת הקרבן, וכן מטעם זה הודיע (פסוק י"א) ש'הרן יניף אותם תנופה כדרך שמיניפים הקרבנות, אבל לא ש'לזה עתה על התנופה, (כי עליה לזה בפסוק י"ג), רק יודיע ששייך גם סמיכה וגם תנופה כמו בקרבנות, אולם אין הלויים קרבן ממש, כי הם יתנו תחתם שני פרים להקריב על המזבח, ולכונה זו הוסיף מיד (פסוק י"ב) והלויים יסמכו את ידיהם וכו', ופירושו כמו שבני ישראל מקריבים תחתם את הלויים לה', כן הלויים יקריבו תחת עצמם את שני הפרים, ולכן יסמכו גם הם את ידיהם על הפרים, ואח"כ בא ללוות על סדר המעשים, ואמר (פסוק י"ד) והעמדת את הלויים וכו', זה לדעתי המשך הכתובים, ועתה אבוא לפירושה: (י) והקרבת את הלויים. כבר הזכיר הקרבנות בפסוק שלפני זה, אלא פירושו וכאשר תקריב אותם לפני ה' כמו שאמרתי לך, אז וסמכו וכו': (יא) והניף. אינו לווי על התנופה, כמו שכתבתי למעלה, רק הודעה כללית שלא יהיו הלויים ראויים לעבוד את עבודת ה' כ"א אחר שיניפם אהרן ואז יהיו לעבוד וכו', כלומר יהיו מוכנים ומופרשים לעבוד את עבודת ה': (יב) והלויים יסמכו. קודם התנופה יסמכו הלויים את ידיהם על הפרים: על ראש הפרים. על ראש כל אחד מהפרים: ועשה את האחד. תלזה לעשות ע"י הכהנים, והעד הנאמן שהרי אמר לכפר על הלויים, וכתוב ויכפר עליהם אהרן, וכן פירש והנפת תלזה על אהרן שיניפם:

מלכות

1. קרא שוב את הפסוקים, איך פרשנו אמין את כל הטקס הנצפה כאן?
2. מה בדיוק צלו הלוויים, ואח"כ אהרון והכהנים?
3. סמיכה ותנופה, מי, ומתי ה נצפה?
4. כתוב: "והנפת" מי ומתי?

* * *

בהעלותך

הקללות, וחס לומר לכפר עליהם שאז תהיה הפונה שחוזר אל הקודם שהם הבכורות לבר, לזה אמר בני ישראל לומר שעל הקללות הוא אומר, ואמרו ולא יהיה בכני ישראל וגו' ולא אמר ולא יהיה בהם נגף, נתחכם להודיע כי אמרו לכפר וגו' ולא יהיה בהם נגף אין אחת גזרת חכמה על זה הדרך לכפר וגו' כדי שלא יהיה בהם נגף, אלא הם ב' הדרגות הטובה על זה הדרך לכפר על נפשותיכם מתחלואי הנפש המסוככים מהחטאים, ועוד לא יהיה בכני ישראל נגף בגשתם, וכונה זו מוכנת ממה שאמר בכני ישראל שזה יגיד הברדל המאמר שאינו קשור למעלה. ואמרו בגשת בני ישראל נתפון לומר שהגם שלא יגשו אלא היחידים על כל בני ישראל יקצף על הדרך, ומצינו פיוצא בזה שיקצף ה' על הקללות בשביל הפרט, וצא ולמד מעדת קרח מאמר ה' שם (ט"ו כ"א) הברדל מתוך העדה וגו' והצרך משה להתפלל לה' על הדרך, וע"ש השעם:

כ) ויעש וגו' וכל עדת וגו' כן עשו להם בני ישראל. יש להעיר למה כפל לומר כן עשו, עוד שנה שהתחיל לומר כל עדת וגמר אמרו בני ישראל. ונראה שנתפון בכפל כן עשו בני ישראל על הבכורות, וכא להחזיק טובה לבכורות יותר שהגם שנטלו מקומן בעבודת בית אלהינו עשו ככל אשר צוה ה', הגם כי כפי הטבע אנושי יכאיב לבם ולא ידקדקו עשות ככל פרטי המצוה, ולזה שנה במאמרו מלשון שהתחיל לדבר בו כל עדת בני ישראל ואמר בני ישראל, כי לא על פלן מדבר הכתוב כאן אלא על פרט אחד כאמור:

יט) ואתנה את הלויים נתנים לאהרן וגו'. כפל לומר תבת נתנים, יכון לחיב המקבל לקבל המתנה, שלא לומר אי אפשי לקבל מתנה זו, והגם שבמשפטי איש לחברו יכול למאן כל עוד שלא הגיעה לידו ולא זכה בה, כאן מחיבם לקבל מתנה זו הגם שיש להם צד למאן במתנה זו, כי באמצעות זה יאסר על הפהנים עבודת הלויים ויתחייבו מיתה עליהם כאמרו ז"ל בספרי (לקמן יח ג) וז"ל גם הם גם אתם אתם בשלהם והם בשלכם במיתה. והגם שהרמב"ם בפרק ג' מהלכות פלי המקדש כתב וזה לשונו לויים שעבדו עבודת הפהנים וכו' חייבים מיתה בידי שמים אבל הפהן שעבד עבודת הלוי אינו במיתה אלא בלא תעשה עד כאן. על כל פנים ישנו לענש ונגרע מעבודתם בעבודת הקדש. ולטעם זה יש מקום למאן, לזה כפל לומר נתנים בעל כרחך:

מתוך בני ישראל. אמר הכתוב ה' פעמים בני ישראל בפסוק זה ללא צורך, וז"ל דרשו (ויק"ר פ"ב) שהוא מראה החבה כפל זכרון שמונתם ה' פעמים בפסוק א' כנגד ה' חמשי תורה, והוא דרך דרש. ולפי פשוט הכתוב נראה כי בדיוק נאמרו הנזרות בני ישראל. אמרו מתוך בני ישראל יכון אל הקללות וכמאמר הקודם קח את הלויים מתוך בני ישראל, ואמרו לעבד את עבדת בני ישראל יכון אל הבכורות שעבודה זו שלהם היתה והלויים עובדים עבודתם, ולזה הצרך לומר בני ישראל ולא אמר. עבודתם שאז היתה נאכדת הפונה אשר כון לה הכתוב. ואמרו ולכפר על בני ישראל חוזר אל

פסוק

1. כרשננו רואה השימוש האלה: "נתנים" פצאיים ציווי מיוחד, מה הוא?
2. אלה היה כאן מקום לאחן לקבל מתנה זו?
3. מה בדיוק הדין לפי הרמב"ם?
4. כרשננו מסביר את כתובת: "בני ישראל" חמש פצאיים כפסוק זה אח? אף אחד, התוכף להסבירו?
5. איך כרשננו מביין את השימוש בלשון: "כן צו" פצאיים?

* * *

ג. הכתב והקבלה.

פרק ט' פסוק כד':

(כד) מבן חמש ועשרים שנה ומעלה. ולמעלה (ה, ל) נאמר "מבן שלשים שנה". הא כיצד, בן שלשים עובר, בן כ"ה בא ללמוד הלכות עבודה" (רשי מרבותינו חולק כה, א). ולשון המקרא עצמו יורה על זה, כי בבן שלשים אמר שם כמה פעמים "לעבוד עבודה". אמנם כאן אמר "יבא וכו' בעבודת אהל מועד". ומכווננו שיבא עם הצובאים בעבודה, כשהלוי בן כ"ה יבא להקהל בתוך הנקהלים בעבודת אהל מועד, שיעבוד עמהם ויראה תמיד עבודתם בכל יום ובלילה, כדי שילמוד הלכות עבודה בתלמוד ובמעשה.

ונ"ל שאין המכוון במקרא להכשיר את הלויים לעבודה רק מבן כה ולמעלה ולא קודם לכן, דאם כן איך הפקיד דוד את הלויים מבן עשרים שנה ומעלה (דהי"א כג, כד). וכן בערכין (יג, ט) "תנן אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר". דמשמעותו דמשקצא מכלל קטנות ראוי לעבודה. וכן כתב הרמב"ם (בפי"ג מכלי מקדש ה"ז) "אינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר 'איש איש על עבודתו'" (עיין שם ובכסף משנה). אבל התורה דברה כן מוזמני החיוב, שמבן כה ומעלה מחוייב ליכנס להתלמד בעבודה, אבל קודם זה אין החיוב מוטל עליו אבל הרשות בידו ליכנס להתלמד. ובחנם טרחו הרשב"ם והראב"ע ליישב סתירת המקראות, ואין לדבריהם יסוד בלשון המקרא. ודברי רז"ל מיוסדים על אדני האמת ומבואר היטב משינויי הלשונות, במה שכתוב שם "לעבוד עבודה" וכאן אמר "יבא וכו' בעבודת אהל מועד".

והנה ממה דאמר קרא "מבן כ"ה שנה ומעלה" משמע שבא להורות שזמן החיוב להתלמד הוא אחר שכבר עברו עליו כ"ה שנים והתחיל ליכנס בשנת כ"ו, כי בלא מלת "ומעלה" היינו אומרים שבתוך שנת כ"ה כבר חיובו עליו, כמו "כבשים בני שנה" שבכל התורה שפירושם באמת תוך שנתם, לכן הוסיף מלת "ומעלה" (עיין תוספות פסחים ז' ד"ה משש

אלו

1. איך פרשנו אמין את השינוי בכתובים?
2. לפי זה אתי הלוי מתלמד ומתי הוא חייב?
3. לדעת פרשנו יוכל הלוי להתחיל עם כאלו צעיר יותר, איך הוא לומד זאת?
4. מה הוא לומד מן הכתוב "ולאמצה"?
5. איך היה נהוג בקשר לקרנות בצנין הילי?

ה. תוספת ברכה .
פרק א' פסוק כג':

היד ה' תקצר (י"א כ"ג)
 אונקלוס תרגם, הפירא דה' תתעביב, וכתב בספר נתינה לגר, דשינה משום כבוד ה', עכ"ל, ואינו מוכן מה העדר הכבוד יש בלשון זה, ובפרט שהוא מתקב"ה עצמו.
 ואם מפני ההגשמה לייחס לה' איברים גופניים, אבל הן זה חזון נפרץ במקרא לאין מספר, כמו אצבע אלהים, יד ה', עיני ה' אל יראוי ואזניו אל שועתם, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (פ' משפטים), וחכל ידעים כי כל אלה באו רק לפי השגת תפיסתו של האדם.
 אבל אפשר לומר, ששינה אונקלוס הלשון כדי שיקביל לטוף הפסוק. עתה תראה היקרך דברי, ולשון דברי מקביל אל לשון מיראא, ויותר מזה, מצינו דשם יד מורה גם על כח או פעולת הפה, כמו בישיעה (י' ר') ובידו רצפה, תרגומה ובפומי, וביחזקאל (ג' כ"ב) ותהי עלי שם יד ה', תרגומה, רוח נבואה מן קדם ה', וידוע, דשרש שם נבואה הוא גיב, דבור, גיב שפתים, והיינו בפה, זכך בתהילים (ע"ז ג') ידי לילה נגדה, תרגומה - שרת עלי נבואה בליליא, ועפ"י זה יתבאר דברי הר"ן בפס' נדרים (ג"ז ב') על מה שאמרו שם, יחזקאל איש כפר יסא העלה בידו, וכתב הר"ן, בידה כלומר בפיר.
 וכן יתבאר הלשון בישיעה (ג"ח ט') שלח אצבע ודבר, הנה הורכבו שני הכחות כאחד, כח היד עם כח הפה.
 וכן יתבאר עפ"י זה הלשון בתהילים (קל"ז ה' ר') אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני (יד ימיני) תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, וגם שם הורכבו שני הכחות העקרים שבאדם, כח היד עם כח הפה, וימין הוא סמל הכח, כבודו.
 ואפשר להסביר טעם חילוף המושגים מן יד ומן פה, כי שניהם מעריכים את כחות האדם, כי יש מי שכתו חזק בפה ויש מי שכתו חזק ביד, והם שני סרטורים לתוצאת כחות האדם, כח בנפש שיוצא עפ"י הדבור וכח בגוף היוצא בעזרת היד, כמו יש לאל ידי (פ' ויצא ל"א כ"ט), שפירושם יש אל, תקף, חיוק (כמו אילי הארץ, יחזקאל, י"ז י"ג), וכמו שתרגם אונקלוס, אית חילא בידו, וכן בפרשה תבא (כ"ח ל"ב) ואין לאל ידך, תרגם, וליה חילא בידך.
 ועפ"י זה אפשר להסביר האמר הידוע בתלמוד, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (כתובות ע"ז ב'), והלשון בידו, כמו שרגילין להבין, אבר הורוץ עם הכף, לא יכון פה, דאיירי בעלמא דאתא, אך הכונה שתלמודו מסודר בכח נפשו, שהנפש קיים לעולם.

אלו

1. למה אונקלוס שונה לדעת "נתינה לפר"?
2. פרשנו מציב מצנה אחר שהוא עם מסביר את דעתו בהרחבה, מה הוא?
3. איך פרשנו אמין את המושג: "יד"?
4. פרשנו מצרף, יד" אל "פה" מה הוא רוצה ללמוד מכך?
5. איך פרשנו מרחיב את הנאמר במסכת כתובות המצוי כאן?

